

Krzysztof Kaczmarek

Politechnika Koszalińska

ORCID: 0000-0001-8519-1667

krzysztof.kaczmarek@tu.koszalin.pl

Ewa Maria Włodyka

Politechnika Koszalińska

ORCID: 0000-0002-8229-342X

ewa.wlodyka@tu.koszalin.pl

Pokojowe sposoby rozwiązywania konfliktów międzynarodowych

Peaceful Methods of Resolving International Conflicts

STRESZCZENIE

Natura współczesnych konfliktów i sporów staje się coraz bardziej złożona, a ich konsekwencje w coraz większym stopniu, o ile nie zawsze, wykraczają poza granice jednego państwa, a powołane do pokojowego rozwiązywania sporów międzynarodowych instytucje i organizacje często są w stanie działać skutecznie. Jednocześnie każdy konflikt i jego kontekst jest wyjątkowy ze względu na swoją historię, czynniki tła i dynamikę. Celem niniejszego artykułu jest zbadanie i analiza skuteczności pokojowych metod rozwiązywania konfliktów i sporów międzynarodowych ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań związanych z ich wdrażaniem w kontekście współczesnej, napiętej sytuacji międzynarodowej.

Słowa kluczowe: prawo międzynarodowe; organizacje międzynarodowe; arbitraż; negocjacje; konflikt

WPROWADZENIE

Postęp technologiczny, globalizacja i zmieniające się środowisko bezpieczeństwa sprawiają, że natura współczesnych konfliktów i sporów staje się coraz bardziej złożona, a ich konsekwencje w coraz większym stopniu, o ile nie zawsze, wykraczają poza granice jednego państwa. Powoduje to, że każdy konflikt i jego kontekst jest

wyjątkowy, a angażując różnych aktorów, każdy z nich ma własną historię, czynniki tła i dynamikę. W związku z tym wyjątkowe są również sposoby ich rozwiązywania, które zależą m.in. od kontekstów społecznych, etnicznych, religijnych, politycznych czy geograficznych¹. Każdy z takich sporów może doprowadzić do wybuchu konfliktu zbrojnego, jednak ich pokojowe rozwiązywanie jest jednym z kluczowych aspektów prawa międzynarodowego. Spośród wielu sposobów pokojowego rozwiązywania sporów art. 33 Karty Narodów Zjednoczonych wymienia m.in. rokowania, badania, pośrednictwo, arbitraż, koncyliację czy postępowanie sądowe².

Należy jednak podkreślić, że skuteczność takich rozwiązań zależy od woli wszystkich zaangażowanych stron. Znaczenie ma również stosunek ich potencjałów gospodarczych i militarnych. Sposoby, w jakie można pokojowo rozwiązać konflikty międzynarodowe, zależą również od ich genezy i wielu czynników kontekstowych. Również przyczyny takich konfliktów są złożone. Mogą obejmować walkę o zasoby naturalne, rywalizację o wpływy polityczne, napięcia etniczne, narodowe i religijne oraz antagonizmy mające podłoże historyczne. Najistotniejsze dla dalszych rozważań jest to, że każdy konflikt posiada swoją unikalną dynamikę, historię i wymaga indywidualnego podejścia do jego rozwiązania.

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie i analiza skuteczności pokojowych metod rozwiązywania konfliktów i sporów międzynarodowych ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań związanych z ich wdrażaniem w kontekście współczesnej, napiętej sytuacji międzynarodowej. Natomiast hipoteza badawcza zakłada, że skuteczność pokojowych metod rozwiązywania konfliktów międzynarodowych zależy od zaangażowania społeczności międzynarodowej, gotowości stron konfliktu do kompromisu oraz istnienia silnych instytucji międzynarodowych dysponujących skutecznymi narzędziami wspierania procesów implementacji porozumień.

W celu weryfikacji hipotezy przyjęto zróżnicowaną i wielowymiarową metodologię badawczą, obejmującą zarówno podejścia jakościowe, jak i ilościowe. Zastosowano również analizę literatury przedmiotu, obejmującą przegląd dostępnych badań, artykułów naukowych, raportów organizacji międzynarodowych oraz dokumentów prawnych. W celu zbadania genezy konfliktów opisanych w studiach przypadków niezbędne było zastosowanie podejścia historycznego.

¹ CMI, *Alueet ja painopisteet*, <https://cmi.fi/fi/tyomme/alueet-ja-painopisteet/> [dostęp: 10.12.2023].

² Centrum Informacji ONZ (UNIC) Polska, Karta Narodów Zjednoczonych, https://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#top [dostęp: 10.12.2023].

DEFINICJE I KLASYFIKACJA KONFLIKTÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Analizę sposobów rozwiązywania konfliktów międzynarodowych należy rozpocząć od ich zdefiniowania i klasyfikacji. Konflikty międzynarodowe można przedstawić jako spory, które wykraczają poza granice jednego państwa, angażując co najmniej dwa państwa lub jeden podmiot międzynarodowy i jedno państwo. Mogą one przybierać różne formy, od napięć dyplomatycznych po pełnoskalowe użycie sił zbrojnych. W tym miejscu uzasadnione jest podanie definicji konfliktu zbrojnego, który w literaturze przedmiotu definiuje się jako zorganizowane użycie siły przez co najmniej dwa państwa lub podmioty międzynarodowe, mające na celu osiągnięcie określonych celów politycznych, ekonomicznych lub społecznych³. Natomiast niemilitarne użycie siły może oznaczać wywieranie presji ekonomicznej, dyplomatycznej, politycznej lub działania hybrydowe.

Z kolei pod względem typologii konflikty międzynarodowe można klasyfikować na zróżnicowane sposoby w zależności od ich charakterystyki, przyczyn, zaangażowanych stron czy skutków. Główne typy konfliktów międzynarodowych obejmują konflikty zbrojne, polityczne, ekonomiczne, społeczne oraz kulturowe. Dla celów analiz przeprowadzonych w niniejszym artykule konflikty międzynarodowe zostały podzielone na kilka kategorii.

Konflikty zbrojne to przede wszystkim wojny międzypaństwowe, które mają miejsce pomiędzy dwoma lub więcej suwerennymi państwami. Przykładem takiego konfliktu jest wojna Iraku z Iranem w latach 1980–1988. Inną formą konfliktów zbrojnych są interwencje zbrojne, które dotyczą działań militarnych podejmowanych przez jedno państwo lub podmiot międzynarodowy na terytorium innego państwa bez jego zgody. Przykładem jest interwencja sił NATO w Jugosławii w 1999 roku⁴.

Konflikty polityczne obejmują rywalizację o wpływy polityczne i strategiczne w różnych regionach świata. Mogą one przybierać zarówno formę sporów o granice, jak i walki o kontrolę nad państwem. Przykładem konfliktu politycznego jest spór o granicę między Indiami a Pakistanem w rejonie Kaszmiru⁵.

Konflikty ekonomiczne są skutkiem rywalizacji o zasoby naturalne, kontrolę nad rynkami lub strategiczne pozycje gospodarcze. Zilustrować ten rodzaju konfliktu może wojna między Wielką Brytanią a Argentyną o Falklandy z 1982 roku. Choć

³ R. Wróblewski, *O definiowaniu wojny*, [w:] *Oblicza współczesnych wojen*, red. M.J. Kubiak, R. Wróblewski, Warszawa 2018, s. 20.

⁴ Harvard Law School Program on International Law and Armed Conflict, *2-Key Concepts in the Laws of Armed Conflict and Counterterrorism Frameworks*, <https://pilac.law.harvard.edu/mcac-report/2-key-concepts-in-the-laws-of-armed-conflict-and-counterterrorism-frameworks> [dostęp: 19.06.2024].

⁵ Y. Biberman, *The Case for a Kashmir Peace Deal — Now*, „Modern War Institute”, 2.11.2021, <https://mwi.westpoint.edu/the-case-for-a-kashmir-peace-deal-now/> [dostęp: 19.06.2024].

miała ona przede wszystkim podłoże polityczne i historyczne, jednym z czynników były także potencjalne zasoby węglowodorów w rejonie Falklandów. Innym zobrazowaniem poruszanego zagadnienia są wojny o zasoby wodne na Bliskim Wschodzie. W tym regionie dostęp do wody jest kluczowy dla funkcjonowania gospodarek, państw i społeczeństw (np. spór między Izraelem, Jordanią i Palestyną o rzekę Jordan). Kolejną odsłoną konfliktu ekonomicznego są spory w Arktyce o jej, coraz bardziej dostępne na skutek topnienia lodów, zasoby, do kontroli nad którymi dążą Rosja, Kanada, Norwegia, Dania, Stany Zjednoczone i Chiny. Umieścić w tym zakresie należy ponadto spory o kontrolę nad Morzem Południowochińskim, gdzie Chiny, Wietnam, Filipiny, Malezja i Brunei walczą o korzystanie z bogatych zasobów naturalnych, takich jak ryby czy złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. Region ten ma również kluczowe znaczenie dla międzynarodowej żeglugi. Wojny o podłoże ekonomiczne to również militarne działania w sporach między podmiotami państwowymi o ropę naftową w Zatoce Perskiej, takie jak wojna iracko-irańska z lat 1980–1988 oraz pierwsza i druga wojna w Zatoce Perskiej (1990–1991, 2003)⁶.

Konflikty społeczne i kulturowe to te, które wynikają przede wszystkim z napięć na tle etnicznym, narodowym czy religijnym. Najczęściej są skutkiem długotrwałych, narastających konfliktów interesu w powyższym zakresie między różnymi grupami. Przykładem są wydarzenia w Rwandzie z 1994 roku, które były skutkiem istniejących napięć etnicznych między Hutu a Tutsi. Warto również zwrócić uwagę na to, że takie konflikty mogą być inspirowane i podsycane z zewnątrz. Jest to szczególnie istotne w kontekście oddziaływań hybrydowych, mających na celu osłabienie wewnętrzne danego państwa lub sojuszy między państwami⁷.

Konflikty o podłożu historycznym wynikają z długotrwałych antagonizmów i nierozwiązanych kwestii z przeszłości. Takie konflikty mają swoje początki w wydarzeniach historycznych, które są przez zwaśnione strony postrzegane jako niesprawiedliwe i wymagające zadośćuczynienia. Również ten rodzaj konfliktów może być wywoływany i podsycany przez podmioty zewnętrzne⁸.

⁶ M. Humphreys, *Economics and Violent Conflict*, „Harvard Humanitarian Initiative” 2023, nr 2, <https://hhi.harvard.edu/publications/economics-and-violent-conflict> [dostęp: 19.06.2024].

⁷ R.J. Rummel, *Understanding Conflict and War: vol. 2: the Conflict Helix*, Beverly Hills 1976, <https://www.hawaii.edu/powerkills/TCH.CHAP27.HTM> [dostęp: 19.06.2024].

⁸ A. Charaniya, *The Territorial Roots of Interstate Conflict*, „SAIS Review of International Affairs” 2024, <https://saisreview.sais.jhu.edu/the-territorial-roots-of-interstate-conflict/> [dostęp: 19.06.2024].

TEORETYCZNE PODEJŚCIA DO KONFLIKTÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Przeprowadzenie analizy konfliktów międzynarodowych wymaga także zrozumienia opisujących je podejść teoretycznych. Dostarczają one ram analitycznych, które pozwalają badać genezę, dynamikę i sposoby rozwiązywania sporów międzynarodowych. Wśród nich należy wyróżnić realizm, liberalizm, konstruktywizm, teorię systemów-światów.

Realizm to jedno z najstarszych i najbardziej wpływowych podejść w badaniach stosunków międzynarodowych. Zakłada ono, że głównymi aktorami w polityce międzynarodowej są państwa, które dążą do maksymalizacji swojej władzy i bezpieczeństwa w anarchicznym systemie międzynarodowym. Według realistów konflikty międzynarodowe są nieuniknione, ponieważ wynika to z ludzkiej natury oraz struktury międzynarodowego systemu. W realizmie można wyróżnić dwa główne nurty: realizm klasyczny, podkreślający rolę ludzkiej natury i agresji, oraz neorealizm, który kładzie nacisk na anarchiczną strukturę systemu międzynarodowego jako główną przyczynę konfliktów⁹.

Liberalizm to podejście, które oferuje bardziej optymistyczne niż realistyczne spojrzenie na stosunki międzynarodowe. Według przedstawicieli tego nurtu współpraca między państwami jest nie tylko pożądana, ale i możliwa. Wskazane podejście podkreśla znaczenie, mogących przyczyniać się do pokojowego rozwiązywania sporów, instytucji międzynarodowych, norm, wartości oraz wzajemnych korzyści ekonomicznych. Liberalizm zakłada również, że globalizacja, demokratyzacja oraz istnienie silnych instytucji międzynarodowych mogą zmniejszyć liczbę i intensywność konfliktów. Również w tym podejściu można wyróżnić kilka nurtów. Jednym z nich jest koncentrujący się na znaczeniu handlu i współzależności gospodarczej liberalizm ekonomiczny. Drugi to liberalizm instytucjonalny, według którego największą rolę w rozwiązywaniu sporów odgrywają organizacje międzynarodowe, takie jak ONZ czy Światowa Organizacja Handlu (WTO)¹⁰.

Konstruktywizm to podejście, które skupia się na znaczeniu tożsamości, norm oraz idei w kształtowaniu polityk prowadzonych przez państwa. Według konstruktywistów interesy i tożsamości aktorów są kształtowane przez stosunki społeczne i normy międzynarodowe, a konflikty są skutkiem napięć tożsamościowych i różnic kulturowych. Natomiast zmiana percepcji i norm może prowadzić do pokojowego rozwiązywania sporów. Jako przykład podejścia konstruktywistycznego można

⁹ J. Czaputowicz, *Mapa współczesnego realizmu: realizm klasyczny, neorealizm, realizm neoklasyczny*, [w:], *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych*, red. E. Haliżak, J. Czaputowicz, Warszawa 2014, s. 26–29.

¹⁰ M.W. Doyle, *Liberalism and World Politics*, „American Political Science Review” 1986, no. 80(4), s. 1151–1169.

podać analizę roli symboli i narracji historycznych w konfliktach narodowych, etnicznych czy religijnych¹¹.

Teoria systemów-światów to podejście rozwinięte przez Immanuela Wallersteina, które analizuje konflikty międzynarodowe w kontekście globalnego kapitalistycznego systemu gospodarczego. Według tej teorii światowy system gospodarczy jest podzielony na rdzeń, półperyferie i peryferie, a jej zwolennicy uważają, że konflikty wynikają z nierówności strukturalnych i walki o zasoby oraz władzę między tymi regionami. Teoria ta zakłada również, że konflikty międzynarodowe są integralną częścią systemu kapitalistycznego. Natomiast ich rozwiązanie wymaga gruntownych zmian w światowych strukturach politycznych i gospodarczych¹².

POKOJOWE ROZWIĄZYWANIE SPORÓW W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM

Kluczowym elementem pokojowego rozwiązywania sporów międzynarodowych jest system prawa międzynarodowego, który opiera się na traktatach, konwencjach i regulacjach, które określają działania państw i innych podmiotów prawa międzynarodowego w sytuacjach konfliktowych. Istotnymi składowymi tego systemu są międzynarodowe trybunały, sądy oraz inne instytucje, których zadaniem jest rozstrzyganie sporów między państwami.

Podstawą prawną, która nakłada na społeczność międzynarodową obowiązek pokojowego rozwiązywania sporów, jest art. 2 Karty Narodów Zjednoczonych, który zakłada, że państwa będą powstrzymywać się od użycia siły przeciwko innemu państwu. Natomiast art. 33 wymienia metody pokojowego rozwiązywania sporów, takie jak rokowania, badania, pośrednictwo, koncyliacja, arbitraż, postępowanie sądowe oraz inne środki pozwalające na rozstrzyganie sporów bez użycia siły¹³. Metody te są kluczowe dla funkcjonowania systemu międzynarodowego i pomagają w zapobieganiu eskalacji konfliktów.

Analiza pokojowych sposobów rozwiązywania sporów międzynarodowych wymaga również zapoznania się z sądami, trybunałami i innymi instytucjami, które rozstrzygają spory w sposób wiążący dla skonfliktowanych stron. Głównym organem sądowym Organizacji Narodów Zjednoczonych jest Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS). Posiada on kompetencje do rozstrzygania sporów

¹¹ T. Widłak, *Prawo a konstruktywizm w teorii stosunków międzynarodowych – możliwości interdyscyplinarnego zbliżenia*, [w:] *Integracja zewnętrzna i wewnętrzna nauk prawnych cz. 1*, red. M. Zirk-Sadowski, B. Wojciechowski, T. Bekrycht, Łódź 2014, s. 53–57.

¹² J. Mikołajec, *Metodologiczne i ontologiczne założenia teorii systemów-światów*, „Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/Politechnika Śląska” 2015, nr 85, s. 342–343.

¹³ Centrum Informacji ONZ (UNIC) Polska, *op. cit.*

prawnych między państwami członkowskimi. Może też wydawać opinie doradcze na wniosek Zgromadzenia Ogólnego ONZ, Rady Bezpieczeństwa ONZ lub innych upoważnionych organów. Najistotniejsze jest to, że MTS działa na podstawie zgody stron¹⁴. Orzeczenia Trybunału są więc skuteczne i wiążące, jeżeli wszystkie strony sporu zgadzają się na jego jurysdykcję.

Kolejnym organem, do którego zadań należy rozstrzyganie sporów między państwami, organizacjami międzynarodowymi oraz podmiotami prywatnymi, jest – działający pod auspicjami Międzynarodowej Izby Handlowej – Międzynarodowy Trybunał Arbitrażowy. Podstawą jego działań są umowy arbitrażowe zawierane między będącymi w sporze stronami. Rozstrzygnięcia Trybunału są wiążące i mogą być egzekwowane na podstawie konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 1958 roku. Działania Międzynarodowego Trybunału Arbitrażowego są mniej formalne niż postępowania sądowe. Jednocześnie strony mają wpływ na wybór arbitrów i procedury¹⁵.

Kontynuacją wskazania przedmiotowych instytucji jest ta, z której działaniem należy się zapoznać w kontekście pokojowego rozwiązywania sporów międzynarodowych. Stały Trybunał Arbitrażowy (STA) został powołany na mocy konwencji haskiej z 1899 roku. Do jego zadań należy rozstrzyganie sporów międzynarodowych poprzez arbitraż i mediację. STA oferuje usługi administracyjne i proceduralne dla stron będących w sporze, które chcą dojść do porozumienia dzięki arbitrażowi lub mediacjom. Spory te mogą występować między państwami, organizacjami międzynarodowymi oraz podmiotami prywatnymi. Będące w sporze strony mogą swobodnie wybierać arbitrów i ustalać procedury. Orzeczenia STA są dla nich wiążące i mogą być egzekwowane na podstawie odpowiednich umów międzynarodowych¹⁶.

W zakresie sporów, których tematem są obszary wód otwartych, przedmiotowym organem jest Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza (ITLOS). Został on ustanowiony na mocy Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza (UNCLOS). Rozstrzyga spory dotyczące interpretacji i stosowania tej konwencji. ITLOS składa się z 21, wybieranych na dziewięcioletnie kadencje, niezależnych sędziów. Podobnie jak wcześniej wymienione instytucje Trybunał działa na podsta-

¹⁴ Karta Narodów Zjednoczonych. Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Dz.U.1947.23.90. Rozdział 14, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/karta-narodow-zjednoczonych-statut-miedzynarodowego-trybunalu-16779385/roz-14> [dostęp: 19.06.2024].

¹⁵ *International Arbitration Attorney*, „Międzynarodowy Arbitraż” 2014, <https://www.international-arbitration-attorney.com/pl/international-court-of-arbitration/> [dostęp: 19.06.2024].

¹⁶ Permanent Court of Arbitration, *Permanent Court of Arbitration (PCA)*, <https://pca-cpa.org/home/> [dostęp: 15.06.2024].

wie zgody na jego jurysdykcję. Może również, w nagłych przypadkach, stosować środki zapobiegawcze¹⁷.

W kontekście rozwiązywania sporów między państwami należy również wymienić Unię Europejską (UE), która posiada kompleksowy prawny i instytucjonalny system w sytuacji braku zgodności między jej członkami i między państwami a instytucjami unijnymi. Główne organy, które są odpowiedzialne za rozstrzyganie sporów, to Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) oraz Sąd Unii Europejskiej. Do zadań TSUE należy interpretacja prawa wspólnotowego i zapewnienie jego jednolitego stosowania na całym obszarze UE. Wyroki i orzeczenia TSUE są wiążące i muszą być bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich¹⁸.

Jedną z najważniejszych instytucji, które mogą rozstrzygać w przypadku sporów handlowych między państwami jest Światowa Organizacja Handlu (WTO). Spory rozstrzygane przez WTO mogą dotyczyć takich kwestii handlowych jak taryfy celne, subsydiowanie czy zgodności regulacji krajowych z umowami międzynarodowymi. Orzeczenia tego organu są wiążące dla państw członkowskich¹⁹.

Poza sądami, trybunałami i organizacjami międzynarodowymi istnieją również regionalne i bilateralne porozumienia i umowy, które zawierają mechanizmy pokojowego rozwiązywania sporów między państwami. Przykładem jest Północnoamerykański Układ o Wolnym Handlu (NAFTA) – w 2020 roku zastąpiony przez umowę o wolnym handlu między Stanami Zjednoczonymi, Meksykiem i Kanadą (USMCA)²⁰.

Należy również brać pod uwagę fakt istnienia różnych umów stowarzyszeniowych (bilateralnych i multilateralnych) Unii Europejskiej. Jednak najistotniejsze jest to, że zawarte w porozumieniach i umowach procedury rozwiązywania sporów różnią się w zależności od specyfiki umowy.

Podsumowując, należy podkreślić, że skuteczność działania instytucji i organów, których zadaniem jest pokojowe rozwiązywanie sporów międzynarodowych, ogranicza się jedynie do państw, które wyrażają wolę poddania się ich jurysdykcji. W związku z tym ich wyroki, orzeczenia i rozstrzygnięcia mogą być nieskuteczne, szczególnie jeżeli są niekorzystne dla państw o dużym potencjale gospodarczym i militarnym.

¹⁷ International Tribunal for the Law of the Sea, *Jurisdiction*, <https://itlos.org/en/main/jurisdiction/> [dostęp: 25.05.2024].

¹⁸ Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/pl/ [dostęp: 19.06.2024].

¹⁹ World Trade Organization, <https://www.wto.org/> [dostęp: 12.04.2024].

²⁰ M.A. Villareal, I.F. Fergusson, *NAFTA's Economic Impact*, „Council on Foreign Relations” 2020, <https://www.cfr.org/backgrounder/naftas-economic-impact> [dostęp: 17.06.2024].

ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW MIĘDZYNARODOWYCH –
STUDIA PRZYPADKÓW

Jak już zostało wcześniej wspomniane, skuteczność międzynarodowych instytucji rozwiązujących spory zależy w znacznym stopniu od postaw skonfliktowanych stron. Jednak w niektórych przypadkach skuteczność wymaga zdecydowanej postawy i presji wywieranej na nie przez państwa trzecie. W celu zrozumienia tych mechanizmów i zbadania ich skuteczności niezbędne jest przeprowadzenie studiów przypadków.

Pierwszym przypadkiem jest znany jako General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina układ z Dayton. Został on zawarty w grudniu 1995 roku i zakończył charakteryzującą się brutalnymi walkami etnicznymi i trwającą od 1992 roku wojnę w Bośni i Hercegowinie. W tym przypadku przedstawiciele Bośniaków, Chorwatów i Serbów, głównych stron konfliktu, rozpoczęli negocjacje pokojowe pod presją społeczności międzynarodowej. Udział w rokowaniach brali również przedstawiciele Stanów Zjednoczonych, Rosji, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Francji. Kluczową rolę w trakcie tych rokowań odegrali mediatorzy, szczególnie ich przewodniczący – Richard Holbrooke – amerykański dyplomata, który dodatkowo wywierał presję na skonfliktowane strony. Gwarantem osiągniętego porozumienia była społeczność międzynarodowa, a NATO zostało upoważnione do monitorowania jego wdrażania. Obejmowało to rozbrojenie walczących stron oraz nadzorowanie powrotu uchodźców i pomoc przy odbudowywaniu instytucji państwowych. Układ z Dayton nie rozwiązał wszystkich problemów Bośni i Hercegowiny. Jednak jego wdrożenie zapobiegło kolejnym ofiarom walk o podłożu etnicznym. Wydaje się również, że w trakcie negocjacji jednym z głównych czynników był nacisk wywierany na strony konfliktu przez państwa trzecie, które dysponowały środkami pozwalającymi na „pomoc” w zaprowadzeniu pokoju w przypadku niepowodzenia rokowań²¹.

Istnieją również przypadki, w których mimo początkowych sukcesów negocjacyjnych, konflikt w dość krótkim czasie wybucha na nowo. Należy tu wymienić trwający od 1998 do 2000 roku spór graniczny między Etiopią a Erytreą. Po intensywnych starciach sił zbrojnych tych państw i interwencji międzynarodowej strony zgodziły się na arbitraż. Postępowanie było prowadzone przez Międzynarodową Komisję Graniczną i zostało zakończone wydaniem wyroku w 2002 roku. Początkowo był on akceptowany przez oba państwa, jednak jego wdrażanie napotykało na liczne trudności, a napięcia graniczne utrzymywały się przez kolejne lata²².

²¹ Office of the High Representative, *Dayton Peace Agreement*, <https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/> [dostęp: 30.04.2024].

²² United States Institute of Peace, *Taking Ethiopia-Eritrea Tensions Seriously*, <https://www.usip.org/publications/2023/12/taking-ethiopia-eritrea-tensions-seriously> [dostęp: 10.02.2024].

Przypadek ten pokazuje, że arbitraż może być skuteczny jedynie w przypadku gotowości wszystkich stron konfliktu do respektowania jego wyroków.

Dla przeprowadzanych w niniejszym artykule analiz należy również zapoznać się z sytuacją wykorzystania postępowania sądowego do rozwiązywania konfliktów międzynarodowych. Przykładem jest spór między Malezją a Indonezją o Wyspy Ligawa. Spór ten zakończył się w 2002 roku wydaniem wyroku przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości. W tym zdarzeniu obie strony konfliktu zaakceptowały i wdrożyły zaproponowane rozstrzygnięcie²³.

Pokojowe zakończenie sporu między państwami może mieć miejsce jedynie w przypadku istnienia woli wszystkich stron do znalezienia rozwiązania lub w przypadku wywarcia realnego nacisku przez społeczność międzynarodową. Należy również zwrócić uwagę, że mogą zaistnieć sytuacje, w których społeczność międzynarodowa może być bezsilna. Bezsilność ta może być skutkiem polaryzacji lub brakiem możliwości wywierania efektywnej presji na państwa, które nie przestrzegają prawa międzynarodowego.

WNIOSKI

Istnienie pokojowych narzędzi rozwiązywania sporów międzynarodowych pozwala na utrzymanie względnej stabilności i pokoju w znacznej części świata. Należy również zaznaczyć, że współczesne konflikty są złożone. W związku z tym ich rozwiązanie wymagają elastycznych i wielowymiarowych działań. Stosowanie takich metod jak rokowania, arbitraż, pośrednictwo czy postępowanie sądowe może być kluczowe w zapobieganiu wybuchom lub eskalacjom konfliktów, jednak wymaga zgody wszystkich stron. Wskazują na to przeanalizowane w artykule przypadki, takie jak układ z Dayton czy spór graniczny między Etiopią a Erytreą.

Jednak nie wszystkie konflikty można rozwiązać metodami pokojowymi. Szczególne wyzwanie pod tym względem stanowią agresywne działania reżimów totalitarnych i państw prowadzących polityki imperialne. Państwa takie często dążą do osiągnięcia własnych celów przez zastraszanie lub użycie siły, jednocześnie nie spotykając się z jednoznaczną krytyką społeczności międzynarodowej.

Przedstawione w niniejszym artykule analizy potwierdzają słuszność hipotezy badawczej, która zakłada, że skuteczność pokojowych metod rozwiązywania konfliktów międzynarodowych zależy od zaangażowania społeczności międzynarodowej, gotowości stron konfliktu do kompromisu oraz istnienia silnych instytucji międzynarodowych dysponujących narzędziami wspierania procesów implementacji porozumień.

²³ International Court of Justice, *Sovereignty over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan (Indonesia/Malaysia)*, <https://icj-cij.org/case/102> [dostęp: 18.05.2024].

Jednocześnie największym wyzwaniem dla skutecznego wykorzystywania narzędzi służących do pokojowego rozwiązywania sporów między państwami jest brak jednoznacznych postaw społeczności międzynarodowej. W związku z tym państwa nieprzestrzegające prawa międzynarodowego nie ponoszą z tego tytułu żadnych poważnych konsekwencji.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Biberman Y., *The Case for a Kashmir Peace Deal — Now*, „Modern War Institute”, 2.11.2021, <https://mwi.westpoint.edu/the-case-for-a-kashmir-peace-deal-now/> [dostęp: 19.06.2024].
- Centrum Informacji ONZ (UNIC) Polska, Karta Narodów Zjednoczonych, https://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#top [dostęp: 10.12.2023].
- Charaniya A., *The Territorial Roots of Interstate Conflict*, „SAIS Review of International Affairs” 2024, <https://saissreview.sais.jhu.edu/the-territorial-roots-of-interstate-conflict/> [dostęp: 19.06.2024].
- CMI, *Alueet ja painopisteet*, <https://cmi.fi/fi/tyomme/alueet-ja-painopisteet/> [dostęp: 10.12.2023].
- Czaputowicz J., *Mapa współczesnego realizmu: realizm klasyczny, neorealizm, realizm neoklasyczny*, [w:] *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych*, red. E. Haliżak, J. Czaputowicz, Warszawa 2014.
- Doyle M.W., *Liberalism and World Politics*, „American Political Science Review” 1986, no. 80(4).
- Harvard Law School Program on International Law and Armed Conflict, *2-Key Concepts in the Laws of Armed Conflict and Counterterrorism Frameworks*, <https://pilac.law.harvard.edu/mcac-report/2-key-concepts-in-the-laws-of-armed-conflict-and-counterterrorism-frameworks> [dostęp: 19.06.2024].
- Humphreys M., *Economics and Violent Conflict*, „Harvard Humanitarian Initiative” 2023, no. 2, <https://hhi.harvard.edu/publications/economics-and-violent-conflict> [dostęp: 19.06.2024].
- International Arbitration Attorney*, „Międzynarodowy Arbitraż” 2014, <https://www.international-arbitration-attorney.com/pl/international-court-of-arbitration/> [dostęp: 19.06.2024].
- International Court of Justice, *Sovereignty over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan (Indonesia/Malaysia)*, <https://icj-cij.org/case/102> [dostęp: 18.05.2024].
- International Tribunal for the Law of the Sea, *Jurisdiction*, <https://itlos.org/en/main/jurisdiction/> [dostęp: 25.05.2024].
- Mikołajec J., *Metodologiczne i ontologiczne założenia teorii systemów-światów*, „Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/Politechnika Śląska” 2015, nr 85.
- Office of the High Representative, *Dayton Peace Agreement*, <https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/> [dostęp: 30.04.2024].
- Permanent Court of Arbitration, *Permanent Court of Arbitration (PCA)*, <https://pca-cpa.org/home/> [dostęp: 15.06.2024].
- Rummel R.J., *Understanding Conflict and War: vol. 2: the Conflict Helix*, Beverly Hills 1976, <https://www.hawaii.edu/powerkills/TCH.CHAP27.HTM> [dostęp: 19.06.2024].
- Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/pl/ [dostęp: 19.06.2024].
- United States Institute of Peace, *Taking Ethiopia-Eritrea Tensions Seriously*, <https://www.usip.org/publications/2023/12/taking-ethiopia-eritrea-tensions-seriously> [dostęp: 10.02.2024].

- Villareal M.A., Fergusson I.F., *NAFTA's Economic Impact*, „Council on Foreign Relations” 2020, <https://www.cfr.org/backgrounder/naftas-economic-impact> [dostęp: 17.06.2024].
- Widlak T., *Prawo a konstruktywizm w teorii stosunków międzynarodowych–możliwości interdyscyplinarnego zbliżenia*, [w:] *Integracja zewnętrzna i wewnętrzna nauk prawnych cz. 1*, red. M. Zirk-Sadowski, B. Wojciechowski, T. Bekrycht, Łódź 2014.
- World Trade Organization, <https://www.wto.org/> [dostęp: 12.04.2024].
- Wróblewski R., *O definiowaniu wojny*, [w:] *Oblicza współczesnych wojen*, red. M.J. Kubiak, R. Wróblewski, Warszawa 2018.

Akty prawne

Karta Narodów Zjednoczonych. Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (Dz.U.1947.23.90).

ABSTRACT

The nature of contemporary conflicts and disputes is becoming increasingly complex and their consequences increasingly, if not always, extend beyond the borders of one country. At the same time, international institutions and organisations established to resolve international disputes peacefully are not always able to act effectively. At the same time, each conflict and its context are unique due to its history, background factors, and dynamics. The aim of this article is to examine and analyse the effectiveness of peaceful methods of resolving international conflicts and disputes, with particular emphasis on the challenges associated with their implementation in the context of today's tense international situation.

Keywords: international law; international organisations; arbitration; negotiations; conflict